

**„Olvasásra nevelés a roma hagyományok bemutatásának, feldolgozásának
segítségével” c. könyvtári program gyakorlati tapasztalatainak összegzése**

A mű szerzője: Molnár Jolán

Miskolc

Tartalomjegyzék

A program célja és elvárásai.....	3
A mintaprogram kipróbálásának	3
Olvasásra nevelés a roma hagyományok bemutatásának, feldolgozásának segítségével.....	4
A megtartott foglalkozások időpontjai.....	4
Ráhangelő – előzetes tudás, célkijelölés I. modul.....	5
Első foglalkozás.....	5
Második foglalkozás	6
Harmadik foglalkozás	7
A világ megismerése, helyem a világban – II. modul.....	8
Negyedik foglalkozás	8
Ötödik foglalkozás	10
Hatodik foglalkozás	11
Hetedik foglalkozás	13
Nyolcadik foglalkozás	13
Kilencedik foglalkozás.....	13
Tizedik foglalkozás.....	14
Tizenegyedik foglalkozás	16
Olvasunk – értő olvasás, kiemelés, összegzés – III. modul.....	17
Tizenkettedik foglalkozás	17
Tizenharmadik foglalkozás	18
Tizennegyedik foglalkozás	20
Tizenötödik foglalkozás	20
Tizenhatodik foglalkozás	20
Záró rendezvény.....	21
Összegzés.....	28
Javaslatok	29

A TÁMOP 3.2.4/08/2-2009-0001 Nevelési Tudásdepó című projektben kifejlesztett, „*Olvasásra nevelés a roma hagyományok bemutatásának feldolgozásának segítségével*” c. könyvtári program gyakorlati tapasztalatainak összegzése a 3. számú melléklet: a mű tartalmi összefoglalója (szinopszisa) alapján című mintaprogram kipróbálásának gyakorlati tapasztalatai képezik az alábbi szerzői mű tárgyát.

A program célja és elvárásai

A programban részt vevő tanulók olvasási, szövegértési, szövegalkotási készségeinek fejlesztése, felkészítés továbbtanulásra. A különböző típusú szövegeket is tudja megérteni, felhasználni. Legyen képes értő olvasásra, lényegkiemelésre. Tudjon szóban és írásban megnyilvánulni, kommunikálni, ismereteit összefoglalni.

Tudjon információkat keresni, azokat összegyűjteni, megfelelően felhasználni a könyvtárhasználati tudnivalók segítségével. Igény felkeltése és az igény szint fenntartása a tanulás, a műveltség szerzése iránt. A tanulás iránti attitűd és az önismeret növelése. Legyen képes önállóan tanulni, önállóan kutatni információk után. Ismereteket szereznek az olvasás fontosságáról. Felismerik annak jelentőségét, hogy olvasás, információ szerzés nélkül senki sem boldogulhat.

Szociális kompetenciák fejlesztése, amelyek az egyéni felelősségvállalás és a csoportban való munkavégzés képességét fejlesztik. A résztvevők saját kulturális közegük szokásainak, életmódjának megismerésén át, nyitottá válnak más kultúrák befogadására.

Szerezzenek tapasztalatokat a másokkal való együttműködésben. Fejlődjön önértékelésük, mások tevékenységének értékelése. Növekedjen a tanulás, a munka iránti motivációjuk.

A mintaprogram kipróbálásának

Helyszíne:

Nyitott Ajtó Baptista Általános Iskola, Óvoda és Szakképző Iskola iskolai könyvtára
(3533 Miskolc, Téglagyár u. 3.)

Időtartama:

2013. dec. 2. – 2014. febr. 28. (Az egyes foglalkozások időpontja alább részletezve)

Foglalkozásokat tartó könyvtáros tanár: **Molnár Jolán**

A mintaprogramban résztvevők:

Általános iskolás korú, 7. osztályos tanulók, vegyesen fiúk és lányok, mindnyájan hátrányos helyzetűek, cigányság aránya: 90%. (Nevek a mellékelt jelenléti ívek szerint és alább részletezve.)

Résztvevők névsora:

Csóka Attila
Csóka Márkó
Farkas Erika
Kanalas Dzsenifer
Kiss Gergő

Korotki Debóra
Matta Alex
Molnár Norbert
Müller Márk
Oláh Dávid
Pordán Tamara
Szamkó Dzsénifer

Olvasásra nevelés a roma hagyományok bemutatásának, feldolgozásának segítségével

A programot felső tagozatos diákok számára írták, összesen 30 óra időtartamra. Ideális csoportlétszám 8-10 fő. Számolva az esetleges hiányzásokkal, ennél a csoportnál is magasabb létszámot vettem be a programba.

Mivel itt már nagyobbakról van szó, akik – számításaim szerint – jobban bírják már a hosszabb odafigyelést, ezért a foglalkozások nagy részét 2x45 percesre terveztem. Ennek alapján készítettem el az ütemtervet, amit sikerült is betartani.

A megtartott foglalkozások időpontjai

I. modul:	2013. dec. 03. 2 óra 2013. dec. 07. 2 óra <u>2013. dec. 12. 1 óra</u> Összesen: 5 óra	Ráhangoló – előzetes tudás, célkijelölés
II. modul:	2014. jan. 07. 2 óra 2014. jan. 09. 2 óra 2014. jan. 14. 2 óra 2014. jan. 16. 2 óra <u>2014. jan. 20. 2 óra</u> Összesen: 10 óra	A világ megismerése, helyem a világban
III. modul:	2014. jan. 23. 2 óra 2014. jan. 27. 2 óra 2014. jan. 30. 2 óra 2014. febr.04. 2 óra 2014. febr.06. 2 óra 2014. febr.11. 2 óra <u>2014. febr.13. 1 óra</u> Összesen: 13 óra	Olvasunk – értő olvasás, kiemelés
IV. modul:	<u>2014. febr.18. 2 óra</u> Összesen: 2 óra	Összegző értékelés

Mind összesen: 30 óra

Záró rendezvény: febr. 20. (Kiállítás megtekinthető febr. 28-ig)

Ráhangelő – előzetes tudás, célkijelölés I. modul

Első foglalkozás 2013. december 3-án, időtartama 2x45 perc

Jelenlévők: a mellékelt jelenléti ív szerint

A foglalkozáson résztvevők mindnyájan a 7. b osztályba járnak, osztálytársak, tehát ismerik egymást. Így a bemutatkozás, ismerkedés részt annyiban módosítottam, hogy a névjegykészítést (a 4. osztályosokkal ellentétben) itt elhagytam. Mivel nagyobb gyerekekről van szó, nekik már nem is volt olyan érdekes a névjegy kitűzőket készíttetni. A kicsik még ezt jó játéknak fogták fel, na meg ők nem is voltak mindnyájan osztálytársak.

Viszont a foglalkozás elején beszélgettünk, mégpedig családi körülményekről, testvérekről, melyik családtag mivel foglalkozik, kinek van hobbyja, melyik szülő mit tanult, melyik családban van egészen kicsi baba. Ez utóbbi főleg a lányok körében volt kedvelt téma. Jól működött az irányított beszélgetés módszere.



1. ábra: Nem mindenki szereti, ha fotózzák

Ezután három csoportot alkottunk a szövegértési feladat megoldásához. Az olvasási képességek között nem volt számottevő különbség. Minden csoportba jutott jól olvasó tanuló. A feladat típusa, a szövegfeldolgozás módszere sem volt ismeretlen a gyerekek számára, hiszen a tanítási órákon is kooperatív módszerekkel, ill. a lépésről lépésre módszerrel tanulnak. A csoportok a szövegben talált idegen, számukra ismeretlen szavakat aláhúzták, minden csoportból egy fő kikereste a szó jelentését, magyarázatát. Egyik csoport tagja az Interneten, a másik csoport tagja az Idegen szavak szótárában, a harmadik csoport tagja a Magyar Értelmező Kéziszótárban keresett. Eredményeikről mindnyájan beszámoltak. A csoportok szóvivőt is választottak maguk közül, akik ismertették csoportjuk megoldását. A következő kérdéseket kapta minden csoport:

Honnan származnak a cigányok?

Mikor és hogyan kerültek Európába?

Milyen hatások érték őket, milyen népekkel kerültek kapcsolatba?



2. ábra: Eredet-elképzelések helye a térképen

Minden csoport szóvivője kijött a térképhez és közösen megkerestük a romák vándorlásának útját.

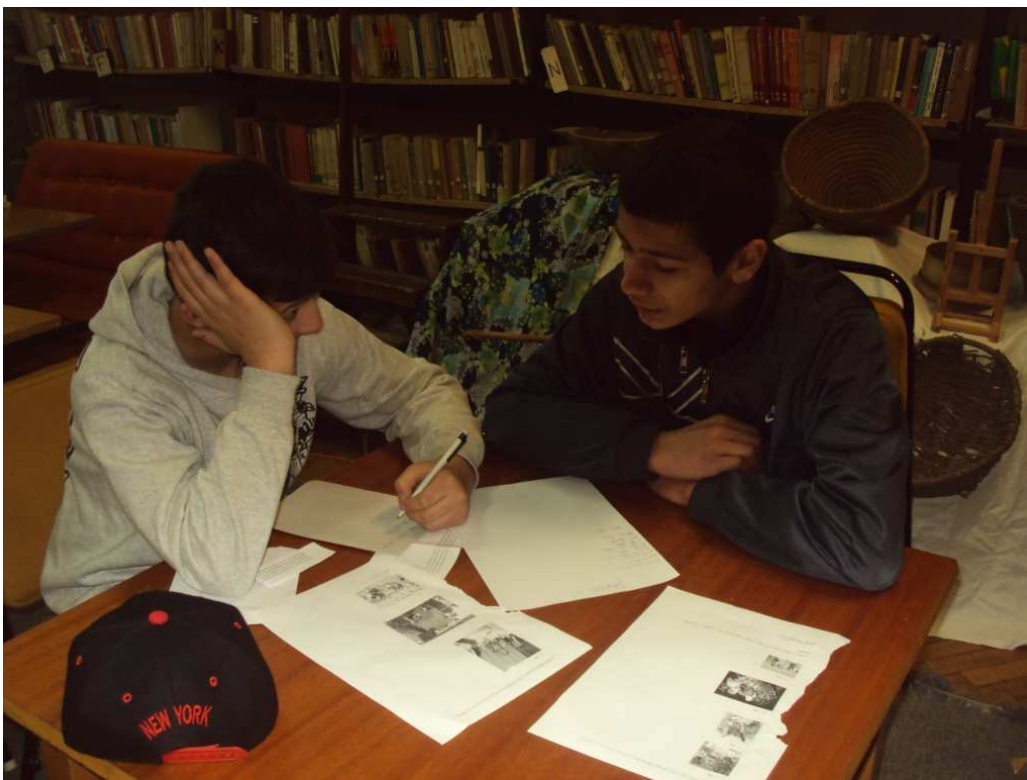
A foglalkozás zárásaként minden csoport összegyűjtötte, hogy számukra mi jelentett nehézséget a feladat megoldása során, ill. mi volt könnyebb, mit találtak érdekesnek. Záró gondolatként tudatosítottam a csoporttal, hogy minden tudás és információ megszerzéséhez elsősorban arra van legnagyobb szükségünk, hogy jól tudjunk olvasni.

A foglalkozáson kiemelt fejlesztési feladat volt az anyanyelvi kommunikáció, a beszédképesség fejlesztése, az értő olvasás gyakorlása és az írott szöveg megértése. Ismeretszerzés, tanulás, tájékozódás térben és időben. Mindezek a célok megvalósultak.

Második foglalkozás 2013. december 7-én, időtartama 2x45 perc

Jelenlévők: a mellékelt jelenléti ív szerint

Természetesen ennek a foglalkozásnak is első és legfontosabb célja volt az ismeretszerzés, ugyanakkor a szórakozás, képről történő olvasás, képek értelmezése, akár a képek alapján történetek alkotása, mesélése. A gyerekek ezúttal párban dolgoztak.



3. ábra: Képnézegetés párban

Közkíváncsra a párok több képet is kaptak. Nagy tetszéssel fogadták. Élvezték, hogy számukra ismeretlen élethelyzetekről, jelenetekről és emberekről alkothatnak véleményt, találhatnak ki történetet. Akinek kedve volt, le is írhatta. Ez olyannyira érdekes feladatnak bizonyult, hogy mindenki egyénenként beszélt minden képről, hogy szerintük mit ábrázol, ki látható rajta, most éppen mi történik a képen, ennek az eseménynek mi lehetett az előzménye, milyen viszonyban vannak egymással a képen látható emberek, hogy érzik magukat, milyen a hangulatuk stb. Nagyon sok érdekes kérdés felvetődött a beszélgetések során.

Ez a feladat jó alkalmat adott a szóbeli megnyilvánulás gyakorlására, a beszédkésztség fejlesztésére, a fantázia megmozgatására, a kommunikáció fejlesztésére. Ugyanakkor a szociális kompetencia alkalmazására is megfelelő volt, hiszen mindenkinek tiszteletben kellett tartania a másik véleményét, meg kellett várnia, hogy aki éppen szót kapott, az elmondja a mondani valóját. Be kellett gyakorolni, hogy ha valakinek bármilyen ötlete, elképzelése, véleménye volt, azt csak akkor mondhatta el, amikor rá került a sor. Amikor belemelegedtek a feladatba, fontos volt, hogy ne vágjanak egymás szavába. Végül még kérdéseket is tettek fel egymásnak és itt-ott kisebb viták is kialakultak a képek témáin.

Több szempontból, több helyen alkalmazható ez a feladat, továbbfejleszthető lenne akár terápiás vagy fejlesztő foglalkozásokra is.

Harmadik foglalkozás 2013. december 12-én, időtartama 1 óra

Jelenlévők: a mellékelt jelenléti ív szerint

A foglalkozás témája a gyakorlati hétköznapi élet feladatai, a mindennapi információk feldolgozása volt. Konkrétan a munkával, a vásárlással, a tanulással és az utazással kapcsolatos tudnivalókat foglalta magába. A foglalkozás menetében, a feladatok kiírásában az szerepelt, hogy fenti témákban egy-egy csoport kap egy-egy feladatot, minden csoport másat,

vagyis 3 különbözőt. A végén pedig a csoportok ismertetik feladataik megoldását. Az első csoportnak menetrendből kellett dolgoznia, hogy el tudjon jutni A-ból B-be. A második csoport élelmiszereket határozott meg, majd azokat beárazta és eltervezte, hogy melyikből mit készítené, mire használná fel. A harmadik csoport egy álláshirdetést dolgozott fel olyan szempontból, hogy milyen tulajdonságokkal kell rendelkeznie, milyen feltételeknek kell megfelelnie annak, aki a hirdetésre jelentkezik, aki meg akarja az állást pályázni. A csapatok az óra végén ismertették feladatmegoldásaik eredményét. Egyik csapatnak sem okozott gondot a megoldás. A foglalkozás végén közösen levontuk a tanulságot: sokféle ismeretre van szükségünk az élet minden területén, ha boldogulni akarunk. Ehhez arra van szükségünk, hogy jól tudjunk olvasni, el tudjuk érni az információkat, azokat fel tudjuk dolgozni. Minden csapatot megdicsértem a jól végzett munkáért.

Ezt a három feladatot a három csoport között érdemes lenne ún. „forgóban” megoldani, vagyis úgy, hogy körben minden csoporthoz jusson el minden feladat, s a végén vessük össze, hogy melyik csapat, melyik feladattal mire jutott. Ez majd a jövőben megérne egy újabb külön foglalkozást, akár egy másik osztállyal is. Jelen esetben az idő szűkössége miatt ezt már nem tudtuk megoldani.

A foglalkozás végén még röviden kitértünk az előzetesen végzett gyűjtőmunkára (képeslapok, prospektusok, plakátok stb.). Néhány ingyenes szórólapot hoztak a gyerekek. Viszont az Interneten még utána néztünk a Miskolci Nemzeti Színház műsorának, néhány mozi műsornak és a TV műsorának. Ezeket a kereséseket már önállóan is el tudják végezni.

A világ megismerése, helyem a világban – II. modul

Ebben a modulban az információszerzés főbb forrásaival, módszereivel és a lehetséges hozzáférési eszközökkel ismerkedtünk. Már az I. modulban is ízelítőt kaptak a témából a gyerekek. A modul tartalmazta az anyanyelv szerepének, az idegen nyelvek funkcióinak sajátosságait is. Érintettük a könyvtárhasználat alapjait, a könyv és a számítógép adta lehetőségeket, a beszéd, az írott szöveg, az ezeket alkotó elemek, a szó és a betű ismeretének fontosságát.

Cél, hogy a tanulók képesek legyenek önálló információszerzésre, azok alkalmazására, felhasználására. Legyenek képesek önállóan elolvasni szövegeket, azokról beszámolni, vagy akár párban, csoportosan tevékenykedni, véleményt alkotni. Ez a cél már az első modulban is szerepelt és ilyen jellegű feladatokkal is foglalkoztunk.

Negyedik foglalkozás 2014. január 7-én, időtartama 2x45 perc

Jelenlévők: a mellékelt jelenléti ív szerint

A foglalkozás elején cigány szavakat, cigány nyelvi kifejezéseket tartalmazó listát osztottam ki a gyerekeknek a magyar megfelelőikkal együtt. Csoportban, kooperatívan dolgoztunk. Minden csoportnak azonos volt a feladata, vagyis: az összegyűjtött szavakból, kifejezésekből ki kellett gyűjteniük azokat, amelyeket a köznyelvben is használunk.



4. ábra: Köznyelvi cigány szavak gyűjtése

Ezt a feladatot kisebb-nagyobb egyezkedés és vita után sikerült megoldani. Ilyen szavak kerültek pl. bele, hogy csávó, csaj, lóvé, komál, megmurgyel, piál, dzsal, dzsuvás, csóró, gógyi, ácsi, bazsevál, duma, gázsó stb. Ezt követően a kigyűjtött köznyelvi cigány szavakat mondatba kellett foglalniuk a gyerekeknek. Idáig nagyon könnyen, egyszerűen, gyorsan ment minden csapatnak a munka. A feladat folytatásaként azonban már a mondatokból szöveget, sőt egy kis értelmes jelenetet kellett alkotniuk, ráadásul a csoportoknak egy-egy kis rögtönzött jelenetben elő is adni. Ettől a nehezítéstől kezdve már dögöggöbben birkóztak meg a dologgal. A csoportokban voltak kisebb viták, egyezkedések, próbálkozások. Végül is minden csoport sikeresen megoldotta. A jelenetek természetesen nem sikerültek túl kidolgozottra és szereplőik nem is nyújtottak komoly „színészi” teljesítményt, de a célunkat elértük: mindenki csoportban dolgozott, egymásra voltak utalva, egymást segíteniük kellett, a csoporttagoknak egyéni felelősségük volt a közösségi munkáért. A foglalkozás végén leszögeztük, hogy az emberek a hétköznapi beszédük során észre sem veszik, nem is tudják – sokszor maguk a roma emberek sem -, hogy mikor használnak cigány eredetű szavakat. Azt is megbeszéltük, hogy a különböző nyelvek funkciója ugyanaz, vagyis az emberek egymás közötti kapcsolatának, együttműködésének eszköze, továbbá a munka, a tanulás, a kommunikáció, az ismeretszerzés eszköze is.

A következő feladatra a foglalkozáson már nem jutott idő, így abban állapotunk meg, hogy megadott webhelyeken megnéznék, meghallgatnak dalokat, videókat, kisfilmeket, betekintenek az MTV nemzetiségi műsoraiba is. Megfigyelési szempontok a következők voltak:

Mit értettél meg a látott, hallott részletből?

Milyen hangzású volt az adott nyelv?

Hallottál-e olyan hangot/hangokat, amelyeket mi a magyar nyelvben nem ejtünk, nem használunk?

Figyeld meg a gesztusokat, a mimikát!

Ötödik foglalkozás 2014. január 9-én, időtartama 2x45 perc

Jelenlévők: a mellékelt jelenléti ív szerint

A foglalkozás kezdetén megbeszéltük az előző „házi feladatot”. Azok a gyerekek, akik nem felejtették el, meg voltak hozzá a megfelelő körülményeik, arról számoltak be, hogy a cigány nyelvben néhány szót megértettek, a gesztusok, a mimika nagyon hangsúlyos volt és harsány, hangos volt a nyelv. Beszéltünk még a német nyelvről, amely érces, darabos, kemény, míg az olasz dallamosabb, lágyabb, erős gesztusok, jól látható érzelmek kísérik.

Ennek a foglalkozásnak a témája az információszerzés volt. Könyvtári környezetben töltöttük az első órát. Megismerkedtünk a könyvtár adta információszerzés lehetőségeivel, ezen belül a kézikönyvek használatával. Mivel a könyvtárunkban csak egyetlen számítógép található, azon kerestünk rá a cigányság ősi mesterségeire. Megjegyzem, hogy erről a gyerekeknek már korábbi információik és ismereteik is voltak.

A program kipróbálás idején egy kiállításon is részt vettünk, amelyen roma festőművészek festményeit tekintettük meg, továbbá az ott kiállított használati tárgyakról is fogalmat alkothattak a gyerekek.



5. ábra: Roma művészek kiállításán jártunk

A foglalkozás első felében egyszerre, együtt, lépésről lépésre haladva végeztünk keresési feladatokat a miskolci II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár katalógusában. Itt, bizony igényelték a gyerekek a segítséget. Viszont, amikor már túl voltak néhány keresésen, sikerélményhez jutottak. Jó alkalom volt ez még egyéb könyvtári tudni valókat is megbeszélni, érinteni, pl. kölcsönözhető, nem kölcsönözhető, raktári jelzet stb. Begyakoroltuk a keresési szempontokat.



7. ábra: Több szempontú keresés



8. ábra: Kezdünk belejőnni!

A foglalkozás második felében önálló egyéni kereséseket végeztek a gyerekek roma hagyományokkal, kultúrával kapcsolatban. Ezt a foglalkozást egyben felhasználtuk a záró rendezvényt kapcsolatos kutatásokra is.

Hetedik foglalkozás 2014. január 16-án, időtartama 2x45 perc

Jelenlévők: a mellékelt jelenléti ív szerint

A szókincs bővítése, az olvasás fejlesztése volt újra a központi feladat és cél. Egy játékkal kezdtük a foglalkozást, nevezetesen szó-stafétával. Mindenki részt vett a játékban, amit én indítottam. Kimondtam egy szót, s a következő gyerekek a hallott szó utolsó betűjével kellett egy új szót mondani. Ezt játszottuk néhány körön keresztül, majd nehezítettünk rajta úgy, hogy a következő szónak az előző szó szótagjával kellett kezdődnie. Itt már kicsit gondolkodni kellett egy-egy szón, sőt olyan is előfordult, hogy valaki nem talált megfelelő szót. Ilyen esetben az illetőnek zálogot kellett adnia, pl. egy tollat, füzetet, sálát, sapkát stb. Úgy is variálható a játék, hogy szűkítjük a szavak körét, pl. csak tárgyakra, gyümölcsökre, állatokra stb.

A zálogok kiváltása volt az igazi „buli”. A komoly feladatok között (pl. szövegértés, mondatalkotás, szókeresés, könyvtárral kapcsolatos kérdések stb.) megengedtem egy-két humoros és ügyességi feladatot is, ami nagyon jól hozzájárult a jó hangulathoz, a közösségi szellemhez, és ezeket a gyerekek adták, ők találták ki, míg az ún. komolyakat én készítettem már el előre. A gyerekek feladatai voltak pl. fél lábon ugrálva körbejárni az asztalokat, visszafelé elmondani egy mondatot, vagy egy hétköznapi prózai mondatot énekelve mondani, székről háttal leugrani stb.

A foglalkozásból még annyi idő maradt, hogy felolvastam a *Betyár volt-e cigány Jóska* c. mesét. Végül kiosztottam a felolvasott mese szövegét azzal a feladattal, hogy otthon mindenki olvassa el még egyszer és gyűjtse ki belőle a szereplőket. Megjegyzem, hogy ezek a feladatok, mint pl. a múltkori idegen nyelvi is, sohasem kötelező „házi feladatok”, teljesen önkéntes alapon működtek, s ha valaki nem végezte el, nem vontam felelősségre. Mindig voltak jó néhányan, akik szívesen megcsinálták, nem felejtették el.

Nyolcadik foglalkozás 2014. január 20-án, időtartama 2x45 perc

Jelenlévők: a mellékelt jelenléti ív szerint

A foglalkozást azzal kezdtük, hogy a múltkori mesét ezúttal a gyerekek olvasták fel, sorban, felváltva hangosan. Ezután a gyerekek párban dolgozva, a náluk lévő szövegből kigyűjtötték a számukra ismeretlen szavakat és kifejezéseket. Körülbelül egymással hasonló eredményre jutottak. Ezeknek a jelentését ugyancsak párban kikeresték idegen szavak szótárából, ill. a Magyar Értelmező Kéziszótárból. Következő lépésként a megtalált szavakhoz rokon értelmű szavakat, kifejezéseket gyűjtött mindenki. Majd megbeszéltük, hogy kik a szereplői, hány jelenetre és helyszínre bonthatjuk fel. Elmondtam a gyerekeknek, hogy a következőkben ezt a mesét úgy fogjuk tovább „boncolni”, feldolgozni, hogy dramatizáljuk. Itt mindjárt adódott annak a megbeszélése, hogy mi is az a dramatizálás. Az volt a következő feladatuk, hogy a dramatizálás lehetőségén gondolkodjanak, mégpedig azon, hogy ki, melyik szerepet tudná elvállalni, amit megtanul majd és elő is adja, ill. milyen kellékekre volna szükség, milyen eszközöket kell gyűjtenünk, beszereznünk.

Kilencedik foglalkozás 2014. január 23-án, időtartama 2x45 perc

Jelenlévők: a mellékelt jelenléti ív szerint

A mese dramatizálásával kapcsolatban a gyerekek elmondták ötleteiket. A szöveget részekre bontottuk és kiosztottuk a szerepeket. Nem mindenki akart szerepelni, természetesen, nem volt kötelező, senkit sem erőltettem. Azok, akik nem kértek szerepet, nézők lesznek majd. Viszont volt olyan gyerek, aki nem vett részt szereplőként a játékban, de rajzolt, festett, ruhát és díszletet tervezett. Ezt a foglalkozást teljes egészében az előkészületi munkákra használtuk fel. Szabtunk, varrtunk, rajzoltunk, színeztünk. Jelmezeket, ill. jelzésszerű jelmezeket készítettünk. Megvarrtuk a király palástját, a cigányasszony ruháját. Itt alkalom kínálkozott rá és meg is beszéltük a hagyományos cigány női viseletek jellemzőit, a színösszeállítást, a jellemző harsány színeket, a nagy rózsás mintákat. Elkészítettük a király koronáját stb. Zenét kerestünk az aláfestéshez.

Tizedik foglalkozás 2014. január 27-én, időtartama 2x45 perc

Jelenlévők: a mellékelt jelenléti ív szerint

Drámapedagógiai foglalkozás. Előadtuk a mesét az erre az alkalomra meghívott osztályoknak. A szereplő gyerekek szinte úgy izgultak, mintha egy komoly színházi előadáson mutatnák be a jelenetet. A közönség nagy figyelemmel követte az előadást.



9. ábra: A drámajáték nézői a könyvtárban



10. ábra: A ló szerepéhez illik a lófarok



11. ábra: Cigány Jóska vezeti a lovat



12. ábra: A cigányasszony a király előtt a lóval

A közönség megtapsolta az előadást, nagy sikert aratott dramatikus játékunk. A szereplő gyerekeknek mindez sikerélményt hozott. Akik pedig nem vállaltak szereplést, ugyan nem vallották be, de a végén látszott rajtuk, hogy kicsit megbánták.

Eredetileg ezt a kis előadást, ezt a jelenetet a záró rendezvényre szántam, de ahogy telt az idő, gyűjtöttük az anyagot a 4. és a 7. osztályokkal egyaránt, meg terveztük annak a záró délutánnak a programját, kezdett kirajzolódni, hogy nem fog beleférni ez a drámajáték akkor majd az időkeretbe, tehát hamarabb kell megtartani és a záró rendezvényből ki kell hagyni. Utólag azt mondom, hogy jól döntöttünk közösen a gyerekekkel, ezt ekkor és is itt kellett előadni.

Természetesen a végén nagyon megdicsértem őket és megköszöntem a munkájukat.

Tizenegyedik foglalkozás 2014. január 30-án, időtartama 2x45 perc

Jelenlévők: a mellékelt jelenléti ív szerint

Olvasunk – értő olvasás, kiemelés, összegzés – III. modul

A tulajdonképpeni harmadik modul már sokkal korábban elkezdődött, hiszen ez a tevékenység szervesen átjárta, érintette az eddigi foglalkozásokat is. Ebben a modulban is szükség volt az értő olvasásra, szövegek feldolgozására, szövegalkotásra, de nem most jelent meg először. Gyűjtőmunkát is szinte az első pillanattól végeztünk. Az olvasás, írás, tanulás hasznosságát sosem hangoztathatjuk eleget, de ez is a program kipróbálásának elejétől már nagy hangsúlyt kapott.

Tizenkettedik foglalkozás 2014. február 4-én, időtartama 2x45 perc

Jelenlévők: a mellékelt jelenléti ív szerint

A betű, a szó, a mondat, a szöveg volt a főszereplő a játékokban, a feladatokban. Először is minden csoport ugyanazt a betűhalmazt kapta meg, amelyből adott idő alatt értelmes szavakat kellett kirakniuk. Az a csoport győzött, amelyik a legtöbb érvényes szót kirakta.



13. ábra: Szókirakó

Ez a feladat is a már korábban is előfordult hasonló feladattal folytatódott, vagyis a megalkotott szavakból mondatokat, szöveget, kisebb történetet kellett alkotnia minden csapatnak. Minden csoport ismertette a megoldását és eldöntöttük, hogy kié lett a legjobb.

Ezután minden csapat kapott egy borítékot, amelyben összekevert mondatokat találtak, a mondatokat kellett a megfelelő sorrendben összerakniuk úgy, hogy értelmes, összefüggő szöveget adjon. Minden csapat különböző feladatot kapott.



14. ábra: A borítékok kiosztása

Ez is népszerű játéknak bizonyult, a gyerekek ügyesen megbirkóztak a feladattal, értelemszerűen megoldották a szövegalkotást. De mielőtt ellenőriztük volna a megoldásokat, körbe adtuk a feladatokat úgy, hogy minden csoport, minden feladatot megoldott és a végén vetettük össze az eredményeket.

Tizenharmadik foglalkozás 2014. február 6-án, időtartama 2x45 perc

Jelenlévők: a mellékelt jelenléti ív szerint

A foglalkozást az előzetesen folyamatosan végzett gyűjtőmunka folytatásával és rendszerezésével kezdtük. Ekkorra már tetemes mennyiségű anyagunk volt híres roma emberekről is.

A fiúk meglepően aktivizálták magukat. A roma híres emberek képanyagából nagyszerű válogatást és tablót készítettek. Akkora lett a gyűjteményünk, hogy sok fotót ki sem raktunk a kiállításon. Ezeket a fiúk összeírták: Vári Zsolt, Camaron, Varga Gusztáv, Babos Gyula, Csányi Sándor, Kállai Ernő, Orsós Teréz, Horváth Gyula, Balázs János, Makula György, Charlie Chaplin, Kótai Mihály, Isaszegi Róbert, Jónás Judit, Boban Makovic, Horváth János, Szentandrassy István, Pisont István, Zsigó Jenő, Tony Gatliff



15. ábra: Fotóválogatás

Majd a könyvtárban rendeztünk egy könyvkutató játékot. A keresés szempontja a cigány irodalom, cigány szépirodalom volt. Közös megnézegettük ezeket a könyveket.



16. ábra: Roma irodalom nézegetése

Találtunk egy nagyon szép kivitelű roma szakácskönyvet. Ez nagy sikert aratott a gyerekek körében. Kíváncsiak voltak, hogy azok az ételek (babrul tészta, cigány hurka, vakaró, lecsós tészta, pampuska stb.), amelyeket ők ismernek, benne vannak-e. Közben azt is elmesélték, hogy kinek mi a kedvenc étele. Továbbá itt merült fel először az az ötlet, hogy a záró foglalkozásra készítsünk hagyományos roma ételkóstolót.

Ez a téma egyben jó átvezetés is volt a foglalkozás további részéhez: a cigányság hitvilága, hiedelmek és babonák. Megkerestük a babona szó jelentését, magyarázatát. Hangos olvasás alkalmazása. Olvastunk vallásos babonákról, a születéssel kapcsolatos babonákról, továbbá vásárral, színekkel, állatokkal kapcsolatban. Majd a halállal kapcsolatos cigány hiedelemvilág feldolgozása következett. A gyerekek is beszéltek ilyen szokásokról, pl. gyászról, virrasztásról, temetésről stb.

Tizennegyedik foglalkozás 2014. február 11-én, időtartama 2x45 perc

Jelenlévők: a mellékelt jelenléti ív szerint

Pletykajátékot játszottunk. Egy szöveg elolvasása után a tanuló fülébe súgja valamelyik csoporttársának a szöveget, majd az illető is tovább súgja a következő gyerekeknek. Majd az utolsó csapattag hangosan visszamondja emlékezetből a szöveget. Itt nagy szükség van fegyelemre, önfegyelemre, figyelemlkoncentrációra, összpontosításra, szóbeli megnyilvánulásra. A végén pedig nagy-nagy derűtséget okoztak a különböző eredmények.

Ezt követően elolvastuk Babits Mihály: *Cigánydal* c. versét. Majd elemeztük a verset a szókincs, a költői szabadság szempontjából. Megállapítottuk, hogy a költői szabadságba belefér még az eltérő helyesírás is. A szövegértési kompetencia fejlesztésére egyéni olvasási feladat következett. A feldolgozásra ajánlott szövegből különböző mondatfajtaikat gyűjtöttünk. Minden csoport egy-egy szövegrészt kapott mondatcsoportokra összevágva, ezekből kellett a szöveget összeállítani.

Az ilyen és ehhez hasonló gyakorlatok nagyon hasznosak az olvasás fejlesztése, megszerettetése szempontjából is. De a magyar irodalmi és nyelvtani tárgyi tudásukat is bővíti.

Ezután elolvastuk Bari Károly *Zöld az erdő* kezdetű népköltészeti feldolgozását lovári és beás nyelven egyaránt. Közben megbeszéltük, hogy a magyar cigányoknak egyben ez a himnuszuk is. Majd Internetről meghallgattuk a *Gelem, gelem* kezdetű nemzetközi cigány himnuszt is.

Tizenötödik foglalkozás 2014. február 13-án, időtartama 1 óra

Jelenlévők: a mellékelt jelenléti ív szerint

Otthoni, családi és egyéb tapasztalatok alapján, hallomás után a gyerekek cigány hagyományokat, szokásokat gyűjtöttek. Az volt a feladatuk, hogy ezeket írják le, majd a kapott szövegeket rendezzék, válogassák, témakörök szerint csoportosítsák, emeljék ki belőlük a lényegét. Természetesen a programhoz adott szöveget is felhasználhatták. Azt állapítottam meg, hogy ők sok előzetes tapasztalattal rendelkeztek, de akadt olyan hagyomány is, amelyről csak olvastak, vagy ismerik ugyan, viszont családjukban, rokonságukban nem tartják már.

Tizenhatodik foglalkozás 2014. február 18-án, időtartama 2x45 perc

Jelenlévők: a mellékelt jelenléti ív szerint

Az összegző értékelést mi csak együtt, szűk körben tartottuk meg a gyerekekkel. Hiszen mi tudtuk a legjobban, hogy mit is értékelünk. Együtt csináltuk végig a foglalkozásokat, a feladatokat. Szerintem ide nem volt szükség vendégek jelenlétére. Vendégeket és szülőket, tanárokat, más osztályokba járó gyerekeket a záró rendezvényre hívtunk, amit a program időkeretén kívül tartottunk. Mivel már a 10. foglalkozáson előadtuk a *Betyár volt-e cigány Jóska* c. drámajátékunkat, itt csak megemlékeztünk róla. Visszagondoltunk a foglalkozások emlékezetesebb részeire, a legérdekesebb feladatokra.

Mindent összevetve és összefoglalva mindenkit újra megdicsértem és mindenkinek újra megköszöntem a közreműködését. Mindenkinek azt az oldalát, azt a tulajdonságát emeltem ki, amelyben a legtehetségesebb, a legügyesebb volt.

Mivel az összegző értékelésre nem volt szükségünk 2x45 percre, így a felmaradó időt még a záró rendezvényre vonatkozó további előkészítő, szervező, rendező feladatokra fordítottuk. Véglegesen elrendeztük az összegyűjtött rajzokat (köztük a negyedikesekét), fotókat, tárgyakat. Nagy örömömre, már korábban folyamatosan sikerült kis fa teknőt, szakajtót, fonott kosarakat és egyéb tárgyakat gyűjtenünk. Most azokat is elrendeztük.

Még egyszer egyeztettük, hogy ki, kinek szól, ki kit hív meg a kiállításra, a tornatermi táncos, zenés bemutatóra és a kulturális előadásra. Továbbá megterveztük a hagyományos roma ételek készítését, pontosan mi szerepeljen közte, ki melyiket vállalja (esetleg melyik szülő tud besegíteni) és hol legyen a kóstoló. (A könyvtár előtere mellett döntöttünk.) Mindenkinek volt feladata.

Záró rendezvény (2014. febr. 20. délután)

Hangsúlyozom, hogy a záró rendezvényt az alsós és a felsős csoporttal közösen szerveztük, rendeztük és a programban összesen meghatározott (19 és 30) óraszámot kívül tartottuk meg. A program órakeretén belül folyamatosan végeztük a készülődést, a gyűjtőmunkát, a rajzok, képek rendezését stb., s azokat menet közben folyamatosan mindig ki is raktuk a megfelelő taglókra. Az alsós, 4. osztályos csoportom a szülők meghívásával, mesék, eredetmondák rajzolásával, azok rendezésével, képek, fotók, néhány eszköz gyűjtésével járult hozzá. A felsős, 7. osztályos csoportom híres roma emberek fotóinak gyűjtésével, azok rendezésével, szülők, más osztályok, a Cigány Önkormányzat meghívásával, hagyományos eszközök gyűjtésével, roma ételkóstoló készítésével járult hozzá a záró rendezvényhez.

Azért döntöttem úgy, hogy egy záró rendezvényt, de azt a két csoporttal közösen, szervezzük meg, mert a két téma szervesen összekapcsolódott, továbbá a két csoport tanulói hasonló előkészületeket és gyűjtőmunkát végeztek. Sőt ki is egészítették egymás munkáját. Amit tudtak és szívesen végeztek el a kisebbek, azt rájuk hagytam, amiben a nagyok voltak ügyesebbek, azt ők végezték. Így tehát, amikor mindkét csoporttal a programkipróbálás végére értem, össze is állt a kiállítási anyagunk, még néhány apró elrendezést végeztünk rajta. Meghívtuk a többi osztályt, felkértük egy kis zenélésre, táncra a hatodikosokat és nyolcadikosokat, a hetedikes csoport lány tagjai pedig elkészítették a roma ételek kóstolóját.

A záró rendezvény tartalma:

- Kiállítás: híres roma emberek, gyermekrajzok, fotók, képek, hagyományos használati eszközökből. Megnyitása: 2014. febr. 20. 14 órakor a könyvtárban (Megtekinthető egy héten keresztül).

- Zene, tánc: a 2014. febr. 20. 15 óra, helyszín: tornaterem (7. osztályosok szervezésében, más osztályok bevonásával).

- Előadás, vetítés a romák történelméről, kultúrájáról a könyvtárban 2014. febr. 20. 16 óra, a Miskolci Cigány Kisebbségi Önkormányzat bevonásával a könyvtárban.

- Mind eközben hagyományos roma ételek kóstolója a könyvtár előterében



17. ábra: Kiállításunkat megtekintette a többi osztály is

A záró rendezvény napjától (2014. február 20-tól) egy héten át a kiállítás megtekinthető volt a könyvtárban. Tehát ez alatt az időtartam alatt, azok a szülők még megnézhették, akik korábban, ill. a záró rendezvényre nem tudtak eljönni, vagy éppen a későbbiekben az iskolában jártak és bejöttek a könyvtárba is.



18. ábra: Szülők is megnézik a kiállítást

Vendégeink voltak a Miskolci Cigány Kisebbségi Önkormányzattól néhányan, akik szintén megtekintették kiállításunkat.



19. ábra: A Cigány Önkormányzat tagjainak bemutatom a kiállítást

A hagyományos cigány ételek készítésének és kóstolójának gondolata utólag is nagyon jó ötletnek bizonyult. Néhány anyuka segítségével a 7. osztályos lányok elkészítették az ételeket és a könyvtár előterében kis bemutatót és kóstolót rendeztek belőle, ami nagyon rövid ideig tartott, gyorsan elfogyott minden.



20. ábra: Készül a lecsó, a vakaró...



21. ábra: Terülj, terülj asztalkám!...

A többi osztályt is megmozgatva, nagy sikere volt a tornatermi rögtönzött zenélésnek és táncnak.



22. ábra: A kannás zenész

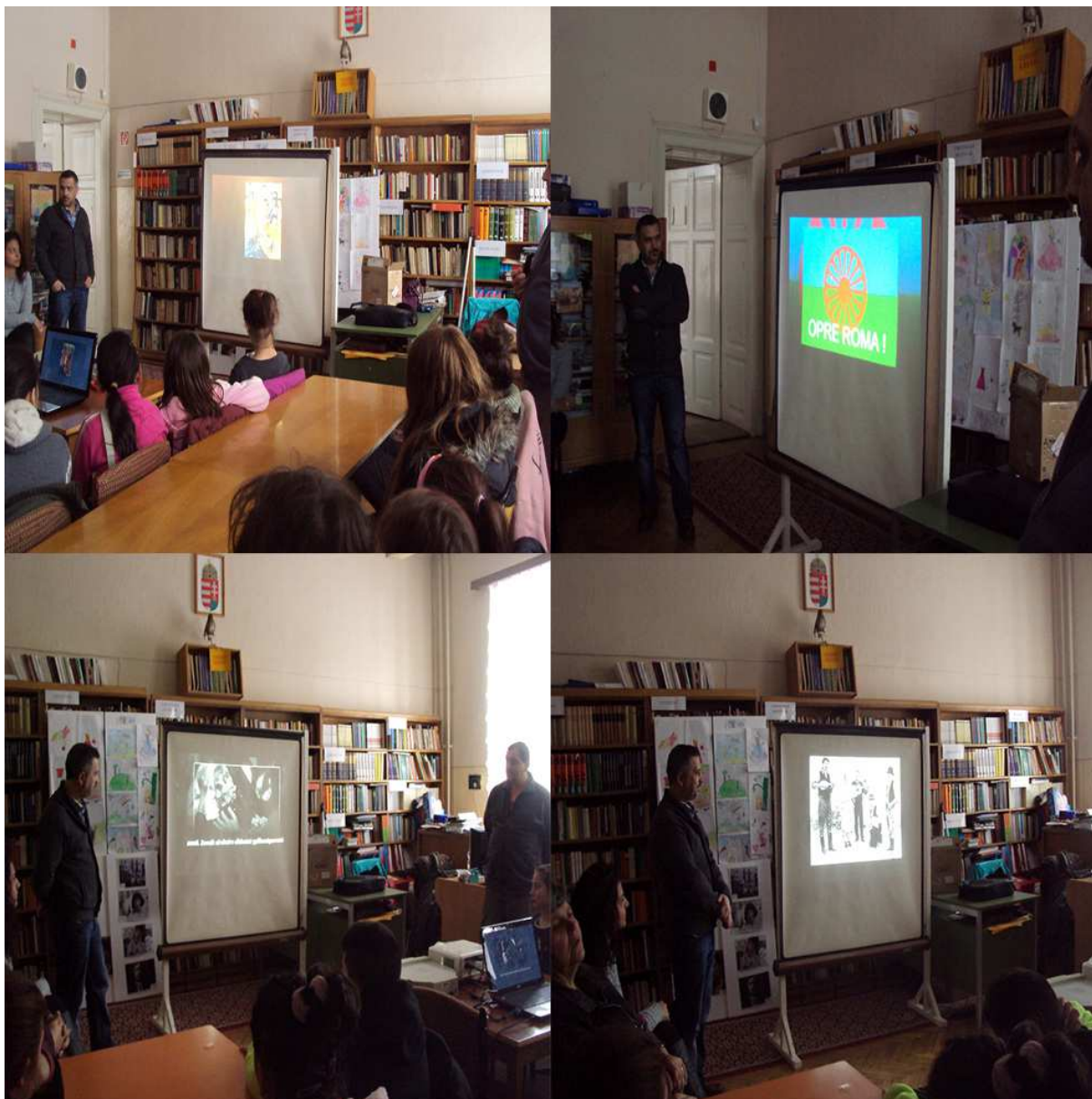


23. ábra: Táncosok

A könyvtárban meghívott vendégeink tartottak egy nagyon jó átfogó előadást a romák történelméről, eredetéről, vándorlásáról, kultúrájáról. Ennek az előadásnak az anyagát előzetesen egyeztettem velük. Nagy örömmre, ez a témakör egybeesett és kiegészítésként szolgált a mi programunkhoz. A hallgatóság nagy figyelemmel követte és élvezte az előadást. Jól eső érzés volt látni és hallani, hogy a gyerekeknek nem idegen és nem ismeretlen a téma. Előfordult, hogy „Attila bácsi” valamire rákérdezett, vagy megkérdezte, hogy hallottátok-e már, és a gyerekek mindent tudtak, pl. a nemzeti jelképeket, a térképen a vándorlást stb. Jó érzés volt látni, hogy aktívak, bátrak voltak, s mindez java részben a kipróbált programnak is köszönhető volt. Igaz, ezen az előadáson nemcsak a programban részt vevő gyerekek voltak ott, hanem más osztályokba járók is. Természetesen a könyvtár befogadó képességének a figyelembe vételével határoztuk meg a létszámot és a meghívottak körét.



24. ábra: A CKÖ előadását figyelik a gyerekek



25. ábra: Kis ízelítő az előadásból

Összegzés

Összességében nagyon örülök, hogy felkértek a program kipróbálására és részt vehettem benne. Mindenképpen arról tudok beszámolni, amint már az egyes modulok és foglalkozások részletezésénél is kifejtettem, hogy a program elérte célját, a célkitűzések megvalósultak.

Mindenképpen fejlődött a gyerekek olvasási, szövegértési, szövegalkotási kompetenciája, továbbá az olvasáshoz való viszonyulásuk. Viszont ezeket a kompetenciákat nem árt folyamatosan fejleszteni, ill. felszínen tartani, hiszen a jövőjük, a továbbtanulásuk, a munka végzésük, a megélhetésük múlik rajta. Úgy érzem, hogy azokkal a játékokkal és feladatokkal (pl. a hétköznapi életben való eligazodás, utazás, vásárlás, álláshirdetés stb.), amelyeknek az volt a célja, hogy ezt megértessük a gyerekekkel, elértük, amit szerettünk volna. Szerintem tisztában vannak vele, hogy a tanulás, akár a jövőbeni önművelés is boldogulásukat szolgálja majd. Ők maguk is tapasztalták és tapasztalják ezentúl is, hogy az olvasás mindennemű

tanulás alapja. A különböző típusú szövegeket meg kell érteniük, fel kell tudni dolgozniuk és fel kell tudni használniuk. Képesek lettek a szövegek értő olvasására, lényegkiemelésre és az olvasottak szóbeli és írásbeli összefoglalására. Ez alapkompétencia és folyamatosan gyakorolni is kell.

Úgy gondolom, hogy a programban előforduló információ keresési feladatok, gyakorlatok szintén elérték céljukat, hiszen képesek arra, hogy az őket érdeklő információ után kutassanak, azt összegyűjtsék, a számukra releváns információt kiválogassák, rendszerezzék. Ez is egy olyan kompetencia terület, amit nem lehet eleget gyakorolni, fejleszteni. Ezen a téren még több feladatot lehetne majd a jövőben végezni, mégpedig olyan jellegűeket, hogy a rengeteg, szinte a ránk zúduló, minket elárasztó információhalmazt hogyan rendszerezzük, ne vesszünk el a részletekben, tudjuk kiszűrni a lényeget. Felismerték, hogy információszerzés nélkül sem boldogulhatnak.

A program végére sikerült a gyerekek identitástudatát, önismeretét, énképét és öntudatát is tovább erősíteni. Megismerték (amit eddig még nem) saját kulturális közegük szokásait, életmódját, hagyományait. Ezzel együtt nyitottá váltak más kultúrák befogadására is.

Kommunikációs attitűdjeik is nagy mértékben fejlődtek, írásban és szóban egyaránt. Megtanultak szóban megnyilvánulni, értékelni, kritizálni, vitázni, érvelni, mesélni, véleményt alkotni szövegesen és rajzban is. Megtanulták egymás véleményét meghallgatni.

Szociális kompetenciájuk is fejlődött a csoportban történő munkálkodással, azzal, hogy egyénileg is felelősséget vállaltak a csoportmunkáért és tiszteletben tartották mások munkáját. A kooperatív csoportmunka és a párban végzett feladatok is nagyon jól hozzájárultak a szociális kompetencia fejlesztéséhez.

A program végére mindenképpen növekedett a tanulás és a munka iránti motivációjuk. A tanulást segítő eszközök (könyvek, egyéb információhordozók, Internet stb.) megismerésével megváltozott a tanulási iránti attitűdjük.

A program során feldolgozásra kerülő anyagok, szövegek élményszerű tartalmat fejeztek ki, mivel a kiválasztott olvasmányok és feladatok a roma kultúra, a roma hagyományok köréből kerültek ki. Ez valóban jobb légkört teremtett a tanuláshoz.

A kulcskompetenciák; az anyanyelvi és idegen nyelvi kommunikáció, a szociális és állampolgári kompetencia, az informatikai kompetenciák és a hatékony önálló tanulást szolgáló kompetenciák fejlesztése szervesen kapcsolódott a NAT műveltségterületeihez.

Javaslatok

Amint már itt is utaltam rá, talán az időkereten lehetne változtatni. A felső tagozatos korosztály esetében a 30 órás időkeret megfelelő volt ugyan, de nálam a II. és III. modul egymásba csúszott. Én nem is igazán javaslom a modulokra bontást, hiszen minden modul kompetencia területe áthatja, átjárja a többi modult és a teljes programot is. Az egyes foglalkozásokra szánt időtartamot sokszor ide-oda kellett csúsztatni a szerint, ahogy azt a gyakorlat éppen kívánta.

Egy nyilvános gyermekkönyvtárban bizonyára másként alakul az időkeret, a foglalkozások időtartama és a záró rendezvény is. Ott nem ismerik egymást a gyerekek és különböző életkorúak a részt vevők.

Hozzánk hasonló iskolai könyvtárnak javaslom, hogy – amennyiben alsó és felső tagozatban is végigviszik ezt a programot – a záró rendezvényt közösen szervezzék meg (ahogyan mi is tettük) és a program időkeretein túl. Nekünk ez így jött jól ki és örülök, hogy így csináltuk. Ha csak alsó tagozatban, vagy csak felső tagozatban próbáltam volna ki a programot, nem tudom, hogy hogyan jött volna ki a záró rendezvény, de arra hajlok, hogy akkor is az időkereten túl tartottuk volna meg. Egyébként valószínűsíthetőnek tartom, hogy ha más osztályokkal próbáltam volna ki, más eredményre jutottam volna. Az igazsághoz hozzá tartozik, hogy ez a két csoport (alsóban és felsőben egyaránt) aránylag jó képességű gyerekekből állt és nagyon sok előzetes ismerettel rendelkeztek, továbbá a tanítási órákon is sokat foglalkoznak velük a kollégák csoportmunkában.

Az egyes foglalkozások részletes leírásánál is kifejtettem tapasztalataimat, ill. azt, hogy milyen változtatást hajtottam végre, vagy mit lehetne még változtatni, variálni a feladatokon, úgyhogy mindezt most nem ismételtem meg.

Ábrajegyzék

1. ábra: Nem mindenki szereti, ha fotózzák.....	5
2. ábra: Eredet-elképzelések helye a térképen.....	6
3. ábra: Képnézegetés párban.....	7
4. ábra: Köznyelvi cigány szavak gyűjtése	9
5. ábra: Roma művészek kiállításán jártunk.....	10
6. ábra: Megtekintettük az ősi foglalkozások tárgyait is.....	11
7. ábra: Több szempontú keresés	12
8. ábra: Kezdünk belejönni!.....	12
9. ábra: A drámajáték nézői a könyvtárban	14
10. ábra: A ló szerepéhez illik a lófarok.....	15
11. ábra: Cigány Jóska vezeti a lovat	15
12. ábra: A cigányasszony a király előtt a lóval	16
13. ábra: Szókirakó	17
14. ábra: A borítékok kiosztása	18
15. ábra: Fotóválogatás.....	19
16. ábra: Roma irodalom nézegetése	19
17. ábra: Kiállításunkat megtekintette a többi osztály is.....	23
18. ábra: Szülők is megnézik a kiállítást	24
19. ábra: A Cigány Önkormányzat tagjainak bemutatom a kiállítást.....	25
20. ábra: Készül a lecsó, a vakaró.....	25
21. ábra: Terülj, terülj asztalkám!... ..	26
22. ábra: A kannás zenész	26
23. ábra: Táncosok	27
24. ábra: A CKÖ előadását figyelik a gyerekek	27
25. ábra: Kis ízelítő az előadásból	28